

Гриценко І., Сологор І.

Полтавський державний медичний університет

м. Полтава

АНІМАЛІСТИЧНИЙ КОМПОНЕНТ У СКЛАДІ КЛІНІЧНИХ ТЕРМІНІВ

Ключові слова: анімалістичний компонент, зоонім, клінічна термінологія, метафора

У запропонованому дослідженні здійснена спроба системного аналізу (етимологічний, структурно-семантичний та словотвірний) та класифікації латиномовних клінічних термінів, до складу яких входить анімалістичний компонент.

Key words: animalistic component, zoonym, clinical terminology, metaphor

This study aims to comprehensively examine and categorize clinical terms in the Latin language that contain references to animals. By applying a systematic approach, the research will analyze these terms in a structured manner, considering their linguistic characteristics, etymology, and semantic implications.

Нині сучасна медична термінологія є однією з найскладніших терміносистем, яка постійно вдосконалюється та розвивається. Дослідженням різних аспектів латинської медичної термінології присвячені роботи Беляєвої О.М., Синиці В.Г., Паласюк Г. Б.,

Дерев'янченко Н.В. та ін.

Мета запропонованої розвідки полягає у спробі виявити, описати та класифікувати латинські клінічні терміни, які містять анімалістичний компонент. Під анімалістичним компонентом у даному дослідженні ми

розуміємо зооніми, що використовуються на позначення представників тваринного світу, як загальні назви (птаха, комаха), так і конкретні (лев, заєць, зозуля).

Матеріалом для дослідження слугували терміни відібрані шляхом суцільної вибірки із фахових енциклопедичних словників (Кніпович 1948; Арнаутов 1979; Беляєва 2020). Для аналізу виявлених термінів використовувалися етимологічний, структурно-семантичний та словотвірний методи.

Аналіз етимології досліджуваних термінів (130) виявив анімалістичні компоненти латинського (35) та грецького (26) походження.

Клінічні терміни, до складу яких входить анімалістичний компонент, можна поділити на дві групи. Перша група – це клінічні терміни, утворені шляхом метафоризації зоонімів, а друга – терміни, де зоонім уживається в прямому значенні. Розглянемо кожен з груп більш детально.

У сучасних дослідженнях із термінознавства метафоризація у медичному дискурсі постійно перебуває в полі зору дослідників, оскільки виступає одним із найбільш поширених способів утворення нових термінів [1; 2; 3; 4]. Серед аналізованих термінів можна виділити такі напрями метафоризації термінів з анімалістичним компонентом: 1) подібність за загальним зовнішнім виглядом, наприклад: *haemangioma araneum* – павукоподібна гемангіома (від. лат. *araneus*, а, um – павукоподібний < *araneus*, і m – павук); 2) подібність за будовою тіла або частини тіла, наприклад: *labia tapiri* (від лат. *tapirus*, і m тапір) – губи тапіра, стовщення та малорухомість губ рота з відвисанням нижньої губи; 3) подібність за звуками, які видає тварина, наприклад: *fremitus felinus* (від лат. *felinus*, а, um котячий < *felis*, іs f кішка) – котяче муркотіння, тремтіння грудної клітки,

яке визначають над ділянкою верхівки серця: під час пальпації нагадує котяче муркотіння; характерне для серцевих хвороб, пов'язаних зі стенозом клапанних отворів; 4) подібність за рухами, наприклад: *incessus ciconiae* (від лат. *cicōnia*, ае f лелека) – хода лелеки, під час якої хворий різко згинає стегна й високо піднімає звислі стопи.

Клінічні терміни, до складу яких входять зооніми, що вживаються у прямому значенні, можна також поділити на дві групи. Перша група представлена термінами, які позначають різноманітні фобії, що пов'язані з представниками тваринного світу, наприклад: *ailurophobia* (від гр. *ailuros* кішка) – патологічна боязнь котів; *myrmecophobia* (від гр. *myrmex*, *myrmekos* мураха) – патологічна боязнь мурахів; *arachnophobia* (від гр. *arachne* павук) – патологічна боязнь павуків. Друга група охоплює терміни, де анімалістичний компонент позначає представника тваринного світу, який виступає причиною виникнення захворювання, наприклад: **acarodermatitis** (від гр. *akari* кліщ) – акародерматит, загальна назва шкірних хвороб шкіри, що спричиняються кліщами; **ichthyosarcotoxismus** (від гр. *ichthys* риба) – харчове отруєння, що є наслідком уживання риби; **my(i)asis** (від гр. *myia* муха) – міаз, хвороба спричинена потраплянням у певний орган людини личинок мух чи нематодів та їх міграцією цим органом.

За своєю структурою клінічні терміни у вибірці представлені одно-, дво- та кількаслівними термінами. Серед однослівних термінів виявлені терміни із різною словотвірною структурою, а саме:

а) суфіксальні, наприклад: *felinōsis* (від лат. *felīnus*, а, um котячий + суф.-**osis**) – феліноз, зараження відбувається через укуси або подряпини кішок; **ranūla** (від лат. *rana*, ае f жаба + суф.-**ūla**) – кіста під'язикової слинної залози;

б) складні терміни-композиції, наприклад: **phocomelia** (від гр. phosе тюлень + -melia що стосується кінцівки, частини тіла) – тюленеподібна кінцівка, уроджена вада, за якої відсутній проксимальний і/або середній відділ(и) кінцівки, а дистальний починається безпосередньо від тулуба; **lagophthalmos** (від гр. lagos заєць + гр. ophthalmos око) – «заяче око», недостатнє змикання очної щілини через параліч кільцеподібного м'яза повік.

У складі дво- та багатослівних клінічних термінів зооніми можуть бути виражені: 1) *іменниками*, наприклад: **pediculōsiscapītis** (від лат. pedicūlus, ім воша) – вошивість голови; **lupuserythematōsusdisseminatus** (від лат. lupus, ім вовк) – червоний системний вовчак; 2) *прикметниками*, наприклад: colica **verminōsa** (від лат. verminōsus, а, ім повний черв'яків, червивий < лат. vermis, іs m черв'як, глист) – глистяна колька, у разі глистяних інвазій; 3) *дієприкметниками*, наприклад: pulsus **coturnicans** (від лат. coturnix, їcis f перепілка) – пульс, схожий на крик перепілки.

У ході дослідження було також зафіксовано паралельне вживання у складі клінічних термінів як латинських, так і грецьких назв тварин, наприклад:

- 1) rabies **canina** (від лат. **caninus**, а, ім собачий < лат. canis, іs m, f собака) – собачий сказ, сказ який передається через укуси собак;
- 2) **kynophobia** (від гр. kuon, **kynos** собака) – патологічна боязнь собак.

Отже анімалістичний компонент у складі клінічних термінів може бути виражений основою (терміни-композиції) або певною частиною мови (іменник, прикметник, дієприкметник). Досліджувані терміни утворені шляхом метафоризації не містять елементів оцінювання людини як

особистості. Об'єктом метафоричного переосмислення у таких випадках виступає уражена функціональна система людського організму. Таким чином, зооніми-метафори у клінічній термінології використовуються на позначення певних характеристик/ознак захворювання. У термінах, де анімалістичний компонент функціонує у прямому значенні, він виконує певну класифікувальну роль, тобто вказує на тварину, яка спричиняє/переносить те чи інше захворювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кравцова Ю. В. Семантико-когнітивне моделювання метафоризації. Мовознавство. 2011. №1. С. 43–54.
2. Пуш О. М., Гасюк Н. В. Специфіка метафоричних термінів у медичній термінології. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2021. № 48. Том 3. С. 115-118.
3. Bieliaieva O., Synytsia V., Myronyk O., Lysanets Yu, Solohor I., Morokhovets H., Efendiieva S. Cognitive and structural characteristics of latin terms for infectious and invasive diseases with a zoomorphic component. Wiadomości Lekarskie. 2022. Vol. 75, Nr. 2. P. 519–524.
<http://repository.pdmu.edu.ua/handle/123456789/19743>
4. Napolitano S. Metaphors in Healthcare: to Better Comprehend and to Improve Awareness E AWARENESS [Електронний ресурс]. English Posts Narrative Medicine. 2019. Режим доступу до ресурсу:
<https://www.medicinanarrativa.eu/metaphors-in-healthcare-to-bettercomprehend-andto-improve-awareness>

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Латинсько-український медичний енциклопедичний словник: у 2 т., Т.1 А-М / укладачі: О. М. Беляєва, В. М. Ждан, А. З. Цісик. К.: ВСВ «Медицина», 2020. 344 с.
2. Латинсько-український медичний енциклопедичний словник: у 2 т., Т.2 N-W / укладачі: О. М. Беляєва, В. М. Ждан, А. З. Цісик. К.: ВСВ «Медицина», 2020. 456 с.